
Upanishat Samiksha

ఉపనిషత్సమీక్షా

Document Information

Text title : Upanishat Samiksha

File name : upaniShatsamIkShA.itx

Category : misc, sahitya, article, pradIptakumArananda

Location : doc_z_misc_general

Author : (Copyright) Pradipta Kumar Nanda, Kendrapara, Orissa pknanda65 at gmail.com

Transliterated by : Pradipta Kumar Nanda

Proofread by : Pradipta Kumar Nanda

Acknowledge-Permission: (Copyright) Pradipta Kumar Nanda

Latest update : May 13, 2021

Send corrections to : sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

May 14, 2021

sanskritdocuments.org

ఉపనిషత్సమీక్షా

లేఖకః - నన్నప్రదీప్తకుమారః

భారతీయజ్ఞానభాణ్డారే ఉపనిషదాం స్థానం మహాత్వపూర్ణం వరీవర్తి । ఇయం పరావిద్యా బ్రహ్మవిద్యా అధ్యాత్మ్యవిద్యా వా పరిగణ్యతే విద్యద్భిః । మూలతో వేదాంతశాస్త్రముపనిషదాఖ్యాయతే । ముఖ్యతయా అధ్యాత్మ్యవిద్యాప్రతిపాదకా వేదభాగా ఉపనిషదః కథ్యంతే । భారతీయదర్శనశాస్త్రేషు ప్రస్థానత్రయేషు బ్రహ్మసూత్రం, శ్రీమద్భగవద్గీతా, ఉపనిషత్ప్రతీతి ప్రస్థానాని విఖ్యాతాని । భారతీయా వైదికధర్మగ్రన్థా దర్శనాని చ ఇమామేవ ప్రస్థానత్రయోమవలమృన్తి । ఉపనిషదాం గీతాబ్రహ్మసూత్రయోరాశ్రయప్రదా తాః సన్ని మహనీయతమాః । ఉప నిపూర్వకస్య విశరణ-గతి-అపసాదనార్థకస్య ధాతోః (షడ్భృ ధాతోః) క్షిప్ ప్రత్యయేన ఉపనిషత్ శబ్దస్య నిష్పత్తిర్భవతి । బ్రహ్మస్వరూపప్రతిపాదనే సర్వసమర్థేయం విద్యా సర్వేషాం ముముక్షూణాం కృతే పరమోపాదేయా భవతి । ఉపనిషదాం సంఖ్యానిర్ధారణే ముక్తికోపనిషద్వాక్యం ప్రధానమ్ । తన్మతే “సర్వోపనిషదాం మధ్యే సారమష్టోత్తరం శతమ్” । ఇతి । అష్టోత్తరశతసంఖ్యకా ఉపనిషదః ఆసన్ । అధునా ౧౨౦ ఉపనిషదః సముపలభ్యంతే । తాసు అష్టోత్తరశతసంఖ్యకాసు ప్రాయేణ ద్వాదశోపనిషదః ప్రాచీనత్వాత్ విశదతయా ప్రామాణికా భవన్తి । తేషు ౧౦ ఉపనిషదః ఋగ్వేదసమ్బద్ధాః, ౧౯ ఉపనిషదః శుక్లయజుర్వేదసమ్బద్ధాః, ౩౨ కృష్ణయజుర్వేదసమ్బద్ధాః, ౧౬ సామవేదసమ్బద్ధాః, ౩౧ అథర్వవేదసమ్బద్ధాః చ విరాజంతేతరామ్ । అన్యాయోగోపనిషదః, సామాన్యవేదాంతోపనిషదః, వైష్ణవోపనిషదః, శైవోపనిషదః, శాక్తోపనిషదశ్చ దృష్టిపథమారోహన్తి । సర్వే దార్శనికాః తాసు కఠినోపనిషదః స్వమతానుసారిణ్యయా వ్యాఖ్యాతవన్తః । అన్యత్ర ౨౧ వేదాంతోపనిషదః, ౧౬ వైష్ణవోపనిషదః, ౧౫ శైవోపనిషదః, ౧౮ శాక్తోపనిషదః ప్రకాశితా సన్ని । సర్వాసూపనిషత్సు దశోపనిషదః ప్రసిద్ధాః సన్ని । తాసాముపరి భాష్యకారాః స్వ-స్వమతానుసారం భాష్యం కృతవన్తః । తాసాం సంఖ్యా తు ముక్తికోపనిషది నిమ్నరూపేణ వర్ణితా దృశ్యతే । ఉక్తం చ-

“ఈశ కేన కఠ ప్రశ్న ముణ్ణ మాణ్ణూక్య తిత్తిరిః ।
 ఐతరేయం చ ఛాన్దోగ్యం బృహదారణ్యకం దశ” ॥

ఏతదతిరిక్తా శ్వేతాశ్వేతోపనిషదపి ప్రసిద్ధా విద్యతే । సర్వాసూపనిషత్సు కేవల గద్యాత్మికాః, కతిచన పద్యాత్మికాః అపరాః గద్యపద్యోభయాత్మికాశ్చ దృశ్యన్తే । ఆసాం కాలోఽపి భిన్న-భిన్నః ప్రతీయతే । ఇమాః ఉపనిషదః భారతీయ-అధ్యాత్మ్యవిద్యాకాశే జాజ్వల్యమానాని నక్షత్రాణీవ శోభన్తే । సర్వాసూపనిషత్సు ప్రాయశః అద్వైత-ద్వైత-విశిష్టాద్వైతశ్రుతీనాం సద్భావః పరమాచార్యైః ప్రధానత్వేన స్వీకృతః । సర్వేషాం దర్శనానాం బీజాని ఉపనిషత్సు నిహితాని దృశ్యన్తే । న కేవలమాస్తికదర్శనానామపితు నాస్తికానామపి మూలభూతాః సిద్ధాంతాః ఆసు సముపలభ్యన్తే ।

ఆత్మాస్తి ఉపనిషదాం ప్రధానవిషయః । కేనోపాయేన జీవః ఆత్మసాక్షాత్కారకర్తుం శక్యతే తద్విషయే ఉపనిషద్ వక్తి । సంహితాత ఆరణ్యకం యావత్ తద్బ్రహ్మస్వరూపం భిన్నప్రకారేణ వర్ణితమస్తి । కిన్తు ఉపనిషద్ విశదతయా సూక్ష్మరీత్యా చ తదాత్మతత్త్వం విశినష్టి । తదాహ బృహదారణ్యకే- “స వాయమాత్మా బ్రహ్మ విజ్ఞానమయో మనోమయః ప్రాణమయశ్చక్షుర్మయః శ్రోత్రమయః పృథివీమయ ఆపోమయ వాయుమయ ఆకాశమయస్నేజోమయోఽతేజోమయః కామమయోఽకామమయః క్రోధమయోఽక్రోధమయో ధర్మమయోఽధర్మమయః సర్వమయః “ ఇతి సంసారస్య మూలభూతం తత్త్వం భవతి ఆత్మా నిశ్చితః ।

బ్రహ్మతత్త్వవిశ్లేషణే ఉపనిషదాం యుక్తిః బలిష్ఠా । ఉపనిషదధ్యయనం వినా ఆత్మవిద్యాసన్ధానం సర్వథాఽసమృద్ధమితి సత్యమ్ । బ్రహ్మతత్త్వం యః కోఽపి జిజ్ఞాసతి, జ్ఞాతుం శక్యతే వా తత్సర్వముపనిషత్ మాధ్యమేన । సాధకః యమాత్మానం వృణుతే తేనైవ స తమవాప్తుమీష్టే । యచ్ఛోక్తం -

“నాయమాత్మా ప్రవచనేన లభో న మేధయా న బహుధా శ్రుతేన ।

యమేవైష వృణుతే తేన లభ్యస్తస్యైవ ఆత్మా వివృణుతే తనూం స్యామ్ ॥ ”

ఇతి । విశాలం చాస్తి ఉపనిషదః కలేవరమ్ । న కేవలమధ్యాత్మ్యవిషయా అపితు సర్వే సామాజికవిషయా అపి ఉపనిషత్సు దరీదృశ్యన్తే । సర్వేషాం మానవజాతీనాం కృతే సమాదరణీయాః సమాశ్రయణీయా ఉపనిషదః ఇతి దిక్ ।

— లేఖకః - నన్నప్రదీప్తకుమారః

Written by Dr. Pradipta Kumar Nanda, Kendrapara, Orissa pknanda65 at gmail.com

pdf was typeset on May 14, 2021

——
Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

